ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

KNOWLEDGE, ATTITUDE AND BEHAVIORS IN RATIONAL ANTIBIOTICS USE OF NURSING SCIENCE STUDENTS, BOROMARAJONANI COLLEGE OF NURSING, SANPASITHIPRASONG

[1]นภัทร บุญเทียม

[1]Napat Boontiam

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์,
สถาบันพระบรมราชชนก, ประเทศไทย

Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong,
Praboromarajchanok Institute, Thailand

[1]napat@bcnsp.ac.th

Received : May 2, 2022; **Revised** : May 20, 2022; **Accepted** : May 30, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงแบบสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนะคติและพฤติกรรมในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ประชากรที่ศึกษาคือนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 191 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูลกรวิจัยคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย

[1] อาจารย์ ดร., หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์, สถาบันพระบรมราชชนก

พบว่า 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะ นักศึกษามีความรู้เรื่องอันตรายจากแพ้ยาปฏิชีวนะมากที่สุด และมีความรู้เรื่องวิธีการเก็บยาปฏิชีวนะสำหรับเด็กที่เป็นผงแห้งหลังการผสมยาน้อยที่สุด นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.74 มีความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง 2) ด้านทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะ นักศึกษามีทัศนคติว่ายาปฏิชีวนะที่มีราคาแพงมีประสิทธิภาพดีกว่ายาปฏิชีวนะที่มีราคาถูก และมีทัศนคติว่าเมื่อรับประทานยาปฏิชีวนะแล้วอาการไม่ทุเลาควรเปลี่ยนชนิดของยาปฏิชีวนะน้อยที่สุด นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.64 มีทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง 3) ด้านพฤติกรรมในการใช้ยาปฏิชีวนะ นักศึกษามีพฤติกรรมเมื่อได้รับยาปฏิชีวนะ จะรับประทานยาสม่ำเสมอ และครบตามกำหนดที่แพทย์สั่งเพื่อป้องกันการดื้อยามากที่สุดและมีพฤติกรรมดื่มน้ำอุ่นและพักผ่อนอย่างเพียงพอเมื่อเริ่มเจ็บคอและสังเกตว่าตนเองมีคอแดงน้อยที่สุด นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ73.82 มีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ยาปฏิชีวนะ, การการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล

Abstract

This research is a survey research. The purpose of this research was to study the knowledge, attitudes and behaviors of rational antibiotic use among nursing science students of Boromarajonani College of Nursing, Sanpasithiprasong. The study population was nursing science students, grade 3-4 of Boromarajonani College of Nursing, Sanpasithiprasong, academic year 2020, consisted of 191 people. The research instrument was a questionnaire. The statistics used to analyze the research data were percentage, mean and standard deviation. 1) The results showed that knowledge about the use of antibiotics, students are most knowledgeable about the dangers of antibiotic allergy and has leastl knowledge on how to store freeze-dried children's antibiotic powder after mixing. Most of the students, 49.74 percent, had a moderate level of knowledge of rational use of antibiotics. 2) Attitudes about antibiotic use, students take the view that expensive antibiotics are more effective than cheap antibiotics and has leastl attitude that when taking antibiotics and symptoms do not improve, should change the type of antibiotics. Most of the students, 58.64 percent, had a moderate attitude about rational use of antibiotics. 3) Behavioral aspects of antibiotic use, student behavior when receiving antibiotics will take medication regularly and completed as prescribed by the doctor to prevent drug resistance and

had the least habit of drinking warm water and getting enough rest when the throat began to hurt and noticed that he had the least red throat. Most of the students, 73.82%, had moderately rational antibiotic use behavior.

Keywords: Antibiotics, Rational Antibiotics Use

บทนำ

สมรรถนะที่สำคัญอย่างหนึ่งของบุคลากรทางสุขภาพในระบบบริการสุขภาพในการดูแลผู้ป่วยคือ การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยให้ความร่วมมือในการรักษา มีการใช้ยาอย่างถูกต้อง และต่อเนื่อง อันส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการรักษา อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงของอาการอัน ไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาและ drug interaction ซึ่งส่งผลร้ายต่อสุขภาพร่างกายของผู้ป่วย จนอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ (สถาบันวิจัย ระบบสาธารณสุข,2559 อ้างถึงใน อติญาณ์ ศรเกษตรินและคณะ, 2562) แนวคิดการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลขององค์การอนามัยโลกและคู่มือการใช้ยาปฏิชีวะอย่างสมเหตุสมผลของประเทศไทย กล่าวถึงการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล (rational antibiotic use) ว่า หมายถึงการที่ผู้ป่วยได้รับยาปฏิชีวนะที่เหมาะสมกับปัญหา สุขภาพ ใช้ยาปฏิชีวนะในขนาดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละรายด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม และมีค่าใช้จ่ายต่อชุมชนและผู้ป่วยน้อยที่สุด (WHO, 1985 และ คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ, 2553 อ้างถึงในอติญาณ์ ศรเกษตริน และคณะ, 2562) ปัจจุบันการคาดการณ์แนวโน้มของค่าใช้จ่ายด้านยาของประเทศไทยในอนาคตเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งมีสาเหตุ สำคัญจากการใช้ยาอย่างไม่เหมาะสม เกินความจำเป็น และกระบวนการตลาดที่ขาดจริยธรรม โดยพบการบริโภคยาอย่างไม่เหมาะสมและเกินความจำเป็นในทุกระดับ ทั้งการใช้ยาในสถานพยาบาลภาครัฐและเอกชน การใช้ยา ในชุมชนโดยเฉพาะยาที่มีความเสี่ยงสูง เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาสเตียรอยด์ ยาชุด โดยยาที่คนไทยมีการใช้มากที่สุด เป็นอันดับ 1 คือยาปฏิชีวนะ ซึ่งมีการใช้ถึงร้อยละ 20 ของปริมาณยาทั้งหมด (Jongsirilerd & Prapaso, 2017 อ้างถึงใน สรัญญ์รักษ์ บุญมุสิก และคณะ, 2562)

ยาปฏิชีวนะ เป็นยาต้านจุลชีพใช้ในการรักษาอาการติดเชื้อซึ่งอาจเกิดขึ้นได้กับทุกอวัยวะของร่างกาย หากมีการใช้ยาไม่ถูกต้องจะส่งผลให้เกิดการดื้อยาหรืออันตรายอย่างอื่น เช่น การแพ้ยา การทำลายอวัยวะ เช่น ตับถูกทำลาย ไตวายจน เสียชีวิตได้ (อติญาณ์ ศรเกษตริน และคณะ, 2562) การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล (Rational antibiotics use) หมายถึงการที่ผู้ป่วยได้รับยาปฏิชีวนะที่เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพ ใช้ยาปฏิชีวนะในขนาดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละรายด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสมและมีค่าใช้จ่ายต่อชุมชน

และผู้ป่วยน้อยที่สุด (WHO, 1985 อ้างถึงใน อติญาณ์ ศรเกษตริน และคณะ, 2562) และเป็นการใช้ยาปฏิชีวนะโดยมีข้อบ่งชี้ เป็นยาปฏิชีวนะที่มีคุณภาพมีประสิทธิผลจริงสนับสนุนด้วยหลักฐานที่เชื่อถือได้ให้ประโยชน์ทางคลินิกมากกว่าความเสี่ยงจากการใช้ยาอย่างชัดเจน มีราคาเหมาะสม คุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ไม่เป็นการใช้ยาปฏิชีวนะซ้ำซ้อน และคำนึงถึงปัญหาเชื้อดื้อยา เป็นการใช้ยาในกรอบบัญชียาเพื่อยังผลการรักษาอย่างเป็นขั้นตอนตามแนวทางการพิจารณาการใช้ยาปฏิชีวนะ โดยใช้ยาปฏิชีวนะในขนาดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยในแต่ละกรณี ด้วยวิธีการให้ยาปฏิชีวนะและความถี่ในการให้ยาปฏิชีวนะที่ถูกต้องตามหลักเภสัชวิทยาคลินิก ด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม ผู้ป่วยให้การยอมรับ และสามารถใช้ยาปฏิชีวนะดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง (คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ, 2553 อ้างถึงใน อติญาณ์ ศรเกษตริน และคณะ, 2562)

การใช้ยาปฏิชีวนะไม่เหมาะสมนับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการดื้อยาจุลชีพและกลายเป็นปัญหาสำคัญของโลก(Brahma, Marak, & Wahlang, 2012) ซึ่งพบปัญหาการบริหารยา ทั้งด้านขนาดยา ช่วงเวลา ข้อบ่งใช้และค่าใช้จ่ายในการรักษาที่สูง (Kshirsagar, 2016) การใช้ยาในชุมชนโดยเฉพาะยาที่มีความเสี่ยงสูง เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาสเตียรอยด์ ยาชุด โดยยาที่คนไทยมีการใช้มากที่สุด เป็นอันดับ 1 คือยาปฏิชีวนะ ซึ่งมีการใช้ถึงร้อยละ 20 ของปริมาณยาทั้งหมด (Jongsirilerd & Prapaso, 2017) และคาดว่า ในปี พ.ศ.2593 อาจมีผู้เสียชีวิตจากเชื้อดื้อยาสูงถึง 10 ล้านคน คิดเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงถึง 3.5 พันล้านบาท (O Neill, 2014) สำหรับประเทศไทยมีการคาดการณ์แนวโน้มของค่าใช้จ่ายในการใช้ยาและปัจจัยที่มีผลทำให้ปริมาณการใช้ยาเพิ่มสูงขึ้นประมาณ 2,370 ล้านบาทต่อปีและใช้จ่ายงบประมาณมากถึง 4,000 ล้านบาท (สถาบันวิจัย ระบบสาธารณสุข, 2559) นโยบายของกระทรวงสาธารณสุขใน ปีพ.ศ.2559 ให้ทุกโรงพยาบาลในสังกัดทุกแห่งดำเนินการส่งเสริม “การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล”เพื่อคุ้มครองประชาชนให้ได้รับการรักษาด้วยยา อย่างมีประสิทธิภาพและได้มีการกำหนดเป็นแผน พัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) สาขาที่ 15 ที่เน้นการพัฒนาระบบ และการตระหนักรู้แก่ทุกคนที่อยู่ในวงจรการใช้ยา (กระทรวง สาธารณสุข, 2559)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ซึ่งมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบบริการสุขภาพดังกล่าว การผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพเพื่อให้สามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สถาบันการศึกษาและอาจารย์ผู้สอนควรมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ด้วยเพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการจัดการศึกษาของสถาบัน ฝ่ายวิชาการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มีการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2560) ซึ่งจัดให้มีการเรียนการสอนรายวิชา

พ.1209 เภสัชวิทยา (P.1209 Phamacology) จำนวน 2 หน่วยกิต ในนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ด้านเภสัชวิทยาตามมาตรฐานของหลักสูตร (ฝ่ายวิชาการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์, 2564) และจากข้อมูลของงานปกครอง สวัสดิการ และการปรึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ พบว่า นักศึกษาของวิทยาลัยมีการใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อการรักษาโรคภายในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา (มิถุนายน-ธันวาคม 2563) ร้อยละ 40.91 และสาเหตุที่ใช้ยาปฏิชีวนะมากที่สุดคือเวลาไข้ ไอ เจ็บคอ มีเสมหะ คิดเป็นร้อยละ 30 โดยซื้อยาปฏิชีวนะมากินเองจากร้านขายยา คิดเป็นร้อยละ 17.27 (งานปกครอง สวัสดิการ และการปรึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์, 2564) ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจว่านักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มีการใช้ยาปฏิชีวนะในสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มประชากรนักศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรสุขภาพของวิทยาลัยให้มีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ตอบสนองต่อนโยบายสุขภาพในระดับชุมชนและระดับประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรหรือพัฒนารูปแบบและวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตกำลังคนด้านสุขภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
2. เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

คำถามการวิจัย

1. ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงแบบสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนะคติ และพฤติกรรมในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

1.ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 374 คน

กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ปีการศึกษา 2563 คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และMorgan (1970 อ้างถึงในบุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร, 2553) ซึ่งกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5 % และระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 191 คน เป็นประชากรที่ศึกษา การได้มาซึ่งตัวอย่างเลือกด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratifiedrandomsampling) จากนักศึกษาทุกชั้นปีที่ 3 และ 4 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีการจับฉลากแบบไม่แทนที่โดยเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ

1) เลือกกลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3-4 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 191 คน ซึ่งมีคุณลักษณะของประชากรเหมือนกันคือผ่านการเรียนในรายวิชาเภสัชวิทยามาแล้วในชั้นปีที่ 2 ไม่มีการเลือกตัวแทนประชากร

2) มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเหมือนกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมา มีค่าเฉลี่ยของตัวแปรภายนอกที่เท่ากัน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยมีกรอบเนื้อหาเป็นการศึกษาด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทัศนคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Practice) ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ซึ่ง ความรู้ (K) และทัศนคติคติ (A) ต่างก็ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการปฏิบัติ (P) ซึ่งอธิบายได้ว่า ก่อนที่บุคคลจะเกิดพฤติกรรมใดๆก็ตาม บุคคลนั้นจะต้อง มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น หรือมีทัศนคติคติที่ดีในเรื่องนั้นก่อนแล้วจึงเกิดเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติสิ่งนั้นๆ ต่อมา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขต โครงสร้างเนื้อหาในการสร้างและพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะให้ถูกคน ถูกโรค ถูกขนาด ถูกวิธีและถูกเวลา การเก็บรักษายาปฏิชีวนะ การเลือกใช้ยาปฏิชีวนะ และวิธีการปฏิบัติตามแนวทางการรักษาโดยการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้สึก หรือความเชื่อส่วนบุคคลเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะให้ถูกคน ถูกโรค ถูกขนาด ถูกวิธีและถูกเวลา การเก็บรักษายาปฏิชีวนะ การเลือกใช้ยาปฏิชีวนะ และวิธีการปฏิบัติตามแนวทางการรักษาโดยการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษา จำนวน 10 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวหรือการแสดงออกเกี่ยวกับการเลือกใช้ยาปฏิชีวนะให้ถูกคน ถูกโรค ถูกขนาด ถูกวิธีและถูกเวลา การเก็บรักษายาปฏิชีวนะ และการปฏิบัติตามแนวทางการรักษาโดยการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติแบบอธิบายและแบบอ้างอิงในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ใช้สถิติ t-test และ F-test เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 95.80 เป็นเพศชาย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.20 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 97.90อายุมากกว่า 30 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.10 ส่วนใหญ่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 50.26 มีประสบการณ์ใช้ยาปฏิชีวนะในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 43.98

1. ความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยภาพรวมนักศึกษามีความรู้ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้สูง (ได้คะแนน > 80%)	74	38.74
ระดับความรู้ปานกลาง (ได้คะแนนระหว่าง 50 - 80%)	95	49.74
ระดับความรู้ต่ำ (ได้คะแนน < 50%)	22	11.52
รวม	191	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ส่วนใหญ่ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 49.74 มีความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลางรองลงมาคือ จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 38.74 มีความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับสูง และจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 11.52 มีความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของความรู้การใช้ยาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษาจำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลได้ถูกต้องในเรื่องผู้ที่แพ้ยาปฏิชีวนะอาจมีอันตรายถึงชีวิตได้ รองลงมาคือ นักศึกษาจำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 98.43 ตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลได้ถูกต้องในเรื่องยาปฏิชีวนะเป็นยาที่มีฤทธิ์ในการฆ่าหรือยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อแบคทีเรีย และความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลที่นักศึกษาตอบถูกน้อยที่สุดคือความรู้ในเรื่องการผสมยาปฏิชีวนะสำหรับเด็กที่เป็นผงแห้ง ควรใช้น้ำต้มสุกที่เย็นแล้ว ผสมจนถึงระดับที่กำหนด หลังผสมน้ำแล้วเก็บในตู้เย็นช่องธรรมดาได้นาน 14 วัน โดยมีนักศึกษาที่ตอบถูก จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 32.98

2. ทัศนคติในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ดังแสดงในตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงระดับทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

ระดับทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
ทัศนคติระดับดีมาก	70	36.65
ทัศนคติระดับปานกลาง	112	58.64
ทัศนคติระดับควรปรับปรุง	9	4.71
รวม	**191**	**100**

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นระดับทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ส่วนใหญ่ จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 58.64 มีทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง รองลงมาคือ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 36.65 มีทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลในระดับดีมาก และจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.71 มีทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับควรปรับปรุง

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

ทัศนคติการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล	$\bar{X}$	SD.
1. ท่านคิดว่ายาปฏิชีวนะที่มีราคาแพง มีประสิทธิภาพดีกว่ายาปฏิชีวนะที่มีราคาถูก	4.29	0.74
2. ท่านคิดว่าเมื่อรับประทานยาปฏิชีวนะแล้วอาการไม่ทุเลา ท่านควรเปลี่ยนชนิดของยาปฏิชีวนะ	3.08	0.94

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณารายละเอียดของทัศนคติการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลรายข้อ พบว่า นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยรวมทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลสูงที่สุดในเรื่องที่คิดว่ายาปฏิชีวนะที่มีราคาแพงมีประสิทธิภาพดีกว่ายาปฏิชีวนะที่มีราคาถูก ($\bar{X}$=4.29, S.D.=0.74) และนักศึกษามีค่าเฉลี่ยรวมทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลต่ำที่สุดในเรื่องที่คิดว่าเมื่อรับประทานยาปฏิชีวนะแล้วอาการไม่ทุเลา ควรเปลี่ยนชนิดของยาปฏิชีวนะ ($\bar{X}$=3.08, S.D =0.94)

3. พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยภาพรวมนักศึกษามีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงระดับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

ระดับทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
ทัศนคติระดับดีมาก	70	36.65
ทัศนคติระดับปานกลาง	112	58.64
ทัศนคติระดับควรปรับปรุง	9	4.71
รวม	**191**	**100**

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นระดับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ พบว่าส่วนใหญ่ จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 73.82 มีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง รองลงมาคือ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 23.56 มีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับดีมาก และจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.62 มีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับควรปรับปรุง

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล	$\bar{X}$	SD.
1. เมื่อได้รับยาปฏิชีวนะท่านจะรับประทานยาสม่ำเสมอ และครบตามกำหนดที่แพทย์สั่งเพื่อป้องกันการดื้อยา	3.87	1.25
2. เมื่อท่านเริ่มเจ็บคอและสังเกตว่าตนเองมีคอแดง ท่านจะดื่มน้ำอุ่นและพักผ่อนอย่างเพียงพอก่อนพบแพทย์หรือเภสัชกรเพื่อพิจารณาการใช้ยาปฏิชีวนะ	1.25	1.30

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณารายละเอียดของพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ในรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยรวมพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลสูงที่สุดในเรื่องการปฏิบัติตัวเมื่อได้รับยาปฏิชีวนะ จะรับประทานยาสม่ำเสมอ และครบตามกำหนดที่แพทย์สั่งเพื่อป้องกันการดื้อยา ($\bar{X}$=3.87, S.D =1.25) และนักศึกษามีค่าเฉลี่ยรวมพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลต่ำที่สุดในเรื่องการปฏิบัติตัวเมื่อเริ่มเจ็บคอและสังเกตว่าตนเองมีคอแดง จะดื่มน้ำอุ่นและพักผ่อนอย่างเพียงพอก่อนพบแพทย์หรือเภสัชกรเพื่อพิจารณาการใช้ยาปฏิชีวนะ ($\bar{X}$=1.25, S.D =1.30)

อภิปรายผล

จากการศึกษา ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ พบว่า ระดับความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในรายวิชาเภสัชวิทยาในชั้นปีที่ 2 จากในชั้นเรียนหรือในรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติทางการพยาบาลต่างๆ จะเน้นเนื้อหาสาระของการใช้ยา นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถบอกได้ว่ายาปฏิชีวนะเป็นยาที่มีฤทธิ์ในการฆ่าหรือยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อแบคทีเรีย และมีนักศึกษาส่วนน้อยที่บอกได้ว่าในเรื่องการผสมยาปฏิชีวนะสำหรับเด็กที่เป็นผงแห้ง ควรใช้น้ำต้มสุกที่เย็นแล้ว ผสมจนถึงระดับที่กำหนด หลังผสมน้ำแล้วเก็บในตู้เย็นช่องธรรมดาได้นาน 14 วัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความรู้ที่ถูกต้องและชัดเจนด้านเภสัชวิทยาในบางเรื่อง บางเรื่องก็ยังพร่องความรู้อยู่ จึงเป็นผลให้เมื่อมีการวัดระดับความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ อติญาณ์ ศรเกษตรินและคณะ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล โดยกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาพยาบาล จำนวน 215 คน ผลการวิจัย พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 54.88) มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลอยู่ในระดับปานกลาง

2. ทัศนคติในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ พบว่า ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาพยาบาลเป็นผู้มีความรู้ และได้รับการศึกษาด้านเภสัชวิทยาอย่างถูกต้อง ตลอดถึงได้การปลูกฝังและการสร้างค่านิยม สร้างความตระหนักในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ทั้งจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน และสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ทำให้นักศึกษาเห็นความสำคัญและเกิดความตระหนักในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และเกิดทัศนคติว่าเมื่อมีการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลแล้วจะสามารถลดปัญหาการใช้ยาไม่ถูกต้องเหมาะสม ช่วยลดโอกาสการเกิดเชื้อดื้อยา มีความปลอดภัยต่อสุขภาพใช้ยา จึงทำให้นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มีทัศนคติที่ดีเรื่องของการใช้ยาอย่างสม

เหตุผลในการดูแลสุขภาพ และจะสามารถให้คำแนะนำในการรักษาตนเองเบื้องต้นให้แก่ประชาชนในอนาคตได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิรัตน์ แก้วภูมิแห่ (2560) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 350 คน พบว่าเจตคติเรื่องการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยกับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากเจตคติเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเจตคติเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากร ที่ได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน จึงตัดสินใจปฏิบัติ ในกิจกรรมที่คิดว่าจะเกิดผลดีกับตนเอง จึงส่งผลให้เจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในระดับน้อย และสอดคล้องกับการศึกษาของสรัญญ์รักษ์ บุญมุสิก และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้ จากผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลกับพฤติกรรมในการใช้ยาปฏิชีวนะทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลที่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและทราบว่าหากมีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ลดการใช้ยาซ้ำซ้อน จะทำให้ลดโอกาสเกิดความเสี่ยงจากการใช้ยา และป้องกันการเกิดปัญหาเชื้อดื้อยา ทั้งจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน จากสื่อและการรณรงค์เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีระดับเจตคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในภาพรวม

3. พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ พบว่า ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับพัฒนาความรู้ด้านเภสัชวิทยามาอย่างต่อเนื่องจากการเรียนการสอนภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติเกี่ยวกับยา รวมทั้งการศึกษาสืบค้นจากแหล่งความรู้และแหล่งข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ถึงแม้นักศึกษาแต่ละคนจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเดียวกัน ก็ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจตลอดจนการตระหนักที่เหมือนกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงอาจส่งผลให้นักศึกษามีพฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามภูมิรู้และทัศนคติส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จึงทำให้นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตบางคนไม่สามารถบอกได้ว่า พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะที่เหมาะสมควรปฏิบัติตัวอย่างไร เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ว่าอาการเจ็บป่วยแบบใดจึงจะพิจารณาใช้ยาปฏิชีวนะ จึงจะเกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เช่น การปฏิบัติตัวเมื่อได้รับยาปฏิชีวนะ จะรับประทานยาสม่ำเสมอ และครบตาม

กำหนดที่แพทย์สั่งเพื่อป้องกันการดื้อยา เมื่อรับประทานยาปฏิชีวนะเดิมแล้วอาการไม่ดีขึ้น จึงไปซื้อยาใหม่มารับประทาน และปฏิบัติเป็นประจำในเรื่องการเก็บยาปฏิชีวนะในบริเวณที่ไม่ถูกแสงแดด ความร้อนและความชื้น เมื่อได้รับยาปฏิชีวนะ รับประทานยาปฏิชีวนะสม่ำเสมอจนครบตามแพทย์หรือเภสัชกรรมบอกแม้อาการจะดีขึ้น จึงเป็นผลให้เมื่อมีการสอบถามพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สรัญญ์รักษ์ บุญมุสิก และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้ พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลยังมีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะเมื่อมีอาการเจ็บป่วย ไม่สมเหตุผล เนื่องจากมีความรู้น้อยเกี่ยวกับการใช้ยาเมื่อมีอาการเจ็บป่วย จึงไม่สามารถใช้ยาปฏิชีวนะตามข้อบ่งชี้ของหลักวิชาการได้ ดังนั้นเมื่อกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีจะทำให้มีพฤติกรรมที่ดี เพราะเจตคติมีผลต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมมีผลมาจากเจตคติดังนั้นทัศนคติในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการใช้ยาปฏิชีวนะทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ Singh and Malaviya (1994) ที่กล่าวว่าความรู้มีผลต่อพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงทำให้ความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในทางบวก และสอดคล้องกับการศึกษาของวิรัตน์ แก้วภูมิแห่ (2560) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 350 คน พบว่าเจตคติเรื่องการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัย กับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากเจตคติเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเจตคติเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากร ที่ได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน จึงตัดสินใจปฏิบัติ ในกิจกรรมที่คิดว่าจะเกิดผลดีกับตนเอง จึงส่งผลให้เจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในระดับน้อย และสอดคล้องกับการศึกษาของ อติญาณ์ ศรเกษตรินและคณะ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล โดยกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาพยาบาลจำนวน 215 คน ผลการวิจัย พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 54.88 มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากความรู้เป็นปัจจัยนำหรือองค์ประกอบที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมจึงส่งผลให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าวิทยาลัยควรมีการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในนักศึกษาโดยการสอดแทรกเนื้อหาการเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในรายวิชาด้านการพยาบาลศาสตร์แก่นักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ในทุกระดับชั้น ในด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาเภสัชวิทยา อาจารย์ผู้สอนควรมีการแนะนำแหล่งความรู้นอกห้องเรียน หรือแหล่งประโยชน์ด้านความรู้ต่างๆที่นักศึกษาจะสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง เช่น การแนะนำสื่อออนไลน์และช่องทางการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจและเรียนรู้ได้ง่ายยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาวิจัยแบบกึ่งทดลองหรือเชิงทดลองเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้กับนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้นักศึกษาเป็นผู้มีความรู้ดี มีทัศนคติดี และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในการใช้ปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *กระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้นโยบาย “การใช้ ยาอย่างสมเหตุผล”เป็นแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ สาขาที่ 15.* สืบค้นออนไลน์ วันที่ 24 ธันวาคม 2563, เข้าถึงได้จาก pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?idHot_new=8484120

คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ. (2553). *คู่มือการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ตามบัญชียาหลักแห่งชาติ ยาระบบประสาทส่วนกลางเล่ม 1.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คณะอนุกรรมการการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ. (2553). *คู่มือการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามบัญชียาหลักแห่งชาติ เล่ม 1 ยาระบบทางเดินอาหาร.* สำนักงานประสานการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ.

งานปกครอง สวัสดิการ และการปรึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์. (2564). *ข้อมูลงานงานปกครอง สวัสดิการ และการปรึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ไตรมาสที่ 4 ปีงบประมาณ 2563 – ไตรมาสที่ 1 ปีงบประมาณ 2564.* เอกสารอัดสำเนา.

ทิพวรรณ วงเวียน. (2557). *ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะในโรคติดเชื้อเฉียบพลันของระบบทางเดินหายใจส่วนบนของผู้ป่วยนอกที่เป็นโรคดังกล่าวในโรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชเทวี ณ ศรีราชา.* วารสารเภสัชกรรมไทย ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 : 106-114.

นัชชา ยันติ. (2560). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดปทุมธานี.* วารสารวลัยอลงกรณ์ปริทัศน์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 : 1-10.

บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร. (2553). *ระเบียบวิธี การวิจัยทางพยาบาลศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ยูแอนด์ไอ อินเตอร์ มีเดีย.

เรณุกา จรัสพงศ์พิสุทธิ์ และเกษวดี ลาภพระ. (2563). *การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างเหมาะสมสำหรับประชาชน.*สืบค้นออนไลน์ วันที่ 14 มกราคม 2564, เข้าถึงได้จาก https://www.pidst.or.th/A743.html

ศุภลักษณ์ สุขไพบูลย์, ชุภาศิริ อภินันท์เดชา, กวี ไชยศิริ. (2559). *พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้รับบริการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสร้างโศก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี.* สืบค้นออนไลน์ วันที่ 24 ธันวาคม 2563, เข้าถึงได้จาก : http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2559Vol4No1_53.pdf

สรัญญ์รักษ์ บุญมุสิก และคณะ. (2562). *ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้.* วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2562) : 25-36.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2559). *ใช้ยาสมเหตุผล" ปลอดภัย คุ้มค่า ด้วย 6 กุญแจสำคัญ.* สืบค้นออนไลน์ วันที่ 24 ธันวาคม 2563, เข้าถึงได้จาก http://www.isranews. org/isranews/item/49489%E0%B9%87hsir 240859. Html

สุวัฒน์ ปริสุทธิวุฒิพร และมัณฑนา เหมชะญาติ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้รับบริการในโรงพยาบาลขลุงจังหวัดจันทบุรี.* วารสารศูนย์การศึกษาแพทย์ศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 : 114-127.

สุธาสินี ทรัพย์สังข์, วธู พรหมพิทยารัตน์, วุฒิชัย จริยา ,ปิยะรัตน์ นิ่มพิทักษ์พงศ์. (2016). *ผลของนวัตกรรมการให้ข้อมูลร่วมกับการใช้ฉลากช่วยยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้งต่อความเข้าใจของผู้ปกครองในกลุ่มผู้ป่วยเด็กโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนบน โรงพยาบาลกงไกรลาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย*. วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 587-593.

ฝ่ายวิชาการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์. (2564). *หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560).* เอกสารอัดสำเนา.

วิรัตน์ แก้วภูมิแห่. (2560). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยของอาสาสมัครสาธารณสุข.* วารสารวิชาการแพทย์เขต 11 ปีที่ 31 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2560) : 61-71.

อติญาณ์ ศรเกษตริน และคณะ. (2562). *ปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล.* วารสาร The Journal of Baromarajonani College of Nusing, Nakhonratchasima, 25(1) ; 43-59.

Brahma, D., Marak, M., & Wahlang. J. (2012). *Rationaluse of drugs andirrational drug combinations.* Retrieved December 24, 2020, from The Internet Journal of Pharmacology 10(1) http://ispub.com/IJPHARM/10/1/14081#

Jongsirilerd, P., & Prapaso, N., (2017). *Achievement Assessment Class 1 of The Development for Rational Drugs Use of Hospitals Under the Office of The Permanent Secretary for Public Health.* Journal of Pharmaceutical Clinic. 23 (1), 221-232. (in Thai)

Kshirsagar N.A. (2016). *Rational use of medicines: Cost consideration & way forward.* Indian J Med Res. 144(4): 502-505.doi:10.4103/0971-5916.200901

O'Neill, J., (2014). *Review on antimicrobial Resistance: Tackling a crisis for the health and wealth of nations.* Retrieved December 24, 2020, from, https://amr-review.org/sites/default/files/AMR%20Review%20Paper%20%20Tackling%20a%20crisis%20for%20the%20health%20and%20wealth%20of%20nations_1.pdf

Singh, I.N. and Malaviya, A.N., (1994). *Long distance truck drivers in India: HIV infection and their possible role in disseminating HIV into rural areas.* International Journal of STD and AIDS5 : 137–138.

World Health Organization. (1985). *The rational use of drugs.* Report of the conference of experts. Geneva: World Health Organization. Retrieved December 24, 2020, fromhttp://www.apps.who.int/medicinedocs/en/m/abstract/Js17054e/

World Health Organization. (2002). *Promoting rational use of medicines: core components.* WHO Policy Perspectives on Medicines. No.5. Document WHO/EDM/2002.3. Geneva, Retrieved January 14, 2021, from http://apps.who.int/medicinedocs/pdf/h3011e/h3011e.pdf